

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Елка Николаева Радева, дм

Катедра по Консервативно зъболечение, Факултет по дентална медицина, МУ-София

Външен член на научно жури за МУ-Варна
(Заповед № Р-109-247/09.06.2021 на Ректора на МУ-Варна)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **„Доктор“**

професионално направление: 7.2 Дентална медицина

докторска програма: Терапевтична дентална медицина

Автор: д-р Деница Георгиева Занева-Христова

Форма на докторантурата: редовна

Катедра: Консервативно зъболечение и орална патология, ФДМ, МУ-Варна

Тема: „Сравняване на методи за лечение на хронични периапикални възпалителни заболявания“

Научен ръководител: доц. д-р Цветелина Борисова-Папанчева, дм

Факултет по дентална медицина, Медицински университет - Варна

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният пълен комплект материали във връзка с дисертационния труд е на електронен носител и е в съответствие с Правилника на МУ-Варна.

Д-р д-р Деница Георгиева Занева-Христова е родена на 08.05. 1991 г. в гр. Варна. През 2016 г. се дипломира като магистър по дентална медицина. От 01.10. 2016 година е асистент в катедрата по Консервативно зъболечение и орална патология, ФДМ-Варна.

На 16. 07. 2018 д-р Занева е зачислена за докторант в редовна форма на обучение по докторска програма: „Терапевтична дентална медицина“ към катедра „Консервативно зъболечение и орална патология“ на ФДМ-Варна за срок от 3 г. със заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-446/16.07.2018 г. и е отчислена със заповед № Р-109-247/09.06.2021 г.

Докторантката е приложила в електронен вариант копия на 3 пълнотекстови публикации във връзка с дисертационния труд.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е представен на 185 страници, съдържа 5 приложения, списък с публикации и участия в научни форуми свързани с дисертационния труд.

Структурата на дисертационния труд включва: въведение-1 стр., литературен обзор – 46 стр., цел и задачи – 1 стр., материали и методи по всяка отделна задача (от 1 до 5) – 16стр., резултатите и обсъждането са представени заедно по отделните задачи – 76 стр., изводи – 2 стр., приноси – 1 стр., библиография -22 стр., публикации и научни съобщения във връзка с дисертационния труд – 1 стр., приложения – 11стр.

2. Актуалност на тематиката

Представеният дисертационен труд разглежда актуален проблем свързан с лечението на хронични периапикални лезии в едно посещение или в повече посещения. Микробният фактор е в основата по-голяма част от тези заболявания. Отстраняването им е един от най-важните фактори в лечението, като това се постига предимно чрез почистване и оформяне на кореновите канали, както и чрез допълнително медикаментозно повлияване, което обуславя многоетапното лечение.

Подходът за едноетапно или многоетапно лечение в голяма степен е индивидуален и зависи от редица фактори, както от страна на макроорганизма, така и от степента на инфекцията в корено-каналната система.

3. Познаване на проблема

Литературният обзор обхваща 46 страници. Представен е по глави, и е свързан с бъдещата експериментална и клинична част на собствените изследвания. Базиран е на 199 литературни източника, като 5 от тях са на кирилица и 194 на латиница (56% са от последните 10 години).

В литературния обзор са разгледани въпросите за едноетапно и многоетапно лечение на хронични периодонтити и медикаментите, които се използват при тях. Съпоставени са двата метода с техните предимства и недостатъци. Отделено е внимание на значението на микроорганизмите за развитието на хроничните периодонтити. Съпоставени са резултати от изследвания чрез вземане на микробиологични проби в различни етапи от ендодонтското лечение. В обзора докторантката разглежда и въпроса за постоперативната болка като усложнение след края на ендодонтското лечение или между отделните посещения. НСПВС са посочени като най-често използваните медикаменти за повлияване на болката. Разгледан е въпроса за контрол на резултатите на оздравителния процес при едноетапен и многоетапен метод чрез рентгенографски метод и СВСТ.

Литературният обзор завършва с обобщение на нерешените проблеми и мотивация за разработката на дисертационната тема.

В библиографията не е използван единен формат за изписване на литературните източници. Литературният обзор е структуриран на база твърдения и резултати от различни автори чрез библиографско изброяване. Би трябвало да съдържа по-аналитичен подход.

4. Методика на изследването

Въз основа на анализа от литературния обзор е формулирана и целта на дисертационния труд, а именно: да се съпоставят методите за лечение на хронични периодонтити и да се сравни и изследва ефективността на различните материали, използвани за лечението им.

Избраните материали и методи съответстват на поставените задачи за постигане на целта. Използвани са следните методи:

По задача 1 е проведено **анкетно проучване** сред 80 лекари по дентална медицина от Варненска и Софийска област по време на мероприятия, организирани от съсловната организация. Този брой анкетирани не е достатъчен за задълбочен анализ на резултатите.

Проведено е и анкетно проучване сред пациенти - 31 пациента лекувани по едноетапен метод и 40 – по многоетапен метод с цел проследяване на постоперативната болка. Болката

е проследена непосредствено след obtуриране на кореновите канали, на 6-тия, 24-тия, 48-мия час и 7 дни след запълването им. При многоетапното лечение и след поставяне на медикамента. За регистриране на болката е използвана визуална аналогова скала.

Клинични изследвания:

В изследванията са включени 100 пациенти с асимптоматичен хроничен периодонтит, проходими коренови канали, без наличие на фрактурирани инструменти.

По задача 2 на 31 пациенти с хроничен периодонтит, регистриран чрез съответна рентгенографска техника са взети **микробиологични проби** от кореновите канали – след определяне на работна дължина и след пълна обработка на кореновия канал. Лечението е по едноетапен метод.

По задача 3 - на 23 пациенти в първото посещение се вземат две микробиологични проби – преди и след обработка на кореновите канали. Поставя се медикаментозна вложка от калциев хидроксид за 7 дни. Трета микробиологична проба е взета на второто посещение след отстраняване на медикамента с 5,25% NaOCl и 0,9% физиологичен разтвор.

По задача 4 на 23 пациенти е проведено лечение по многоетапен метод като между посещенията се поставя стерилен тупфер в cavity preparation. При 4-ма пациенти са направени по 3 микробиологични изследвания на етапи както в задача 3.

По задача 5 на 23 пациенти е проведено лечение по многоетапен метод чрез иригация с 2% хлорхексидин и ултразвукова активация. Зъбите са затворени със сух стерилен тупфер. При 6 пациенти са направени по 3 микробиологични изследвания на етапи както в задача 3.

Резултатите са проследени за едногодишен период с помощта на оценка с периапикален индекс по Orstavik, 1986.

Микробиологичните проби (161 броя) са изследвани в частна специализирана медико-диагностична лаборатория „СитиЛаб“- гр. Варна. Използвани са културелни методики.

Използвани са **подходящи статистически методи** за обработка на данните.

Резултатите са онагледени с 96 фигури и 46 таблици. Направеното **обсъждане** спрямо други подобни изследвания е недостатъчно и то варира от половин страница по задачи 1, 4, 5 до страница и половина по задачи 2 и 3. Така сумарно обсъждането на резултатите по всичките 5 задачи излиза около 4,5 страници.

Изводи - представени са 12 извода, които са в корелация с поставените задачи.

Някой от тях би могло да се конкретизират съобразно получените резултати.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В настоящия дисертационен труд е извършено проучване относно предимствата и недостатъците на едноетапно и многоетапно лечение на асимптоматични хронични апикални периодонтити. Проследена е редукцията на патогенните микроорганизми в хода на ендодонтското лечение и е направен обстоен анализ на постоперативната болка при едноетапно и многоетапно лечение.

Чрез анкетно проучване сред лекари по дентална медицина е установено че 83.75% от лекарите по дентална медицина прилагат многоетапен метод на лечение на асимптоматичен апикален периодонтит. 98.51% - прилагат калциев хидроксид самостоятелно или в комбинация с друг медикамент като интраканална вложка. Голяма част от лекарите по

дентална медицина не използват кофердам. За проследяване на резултатите от проведеното лечение назначават рентгенография между третия месец и втората година.

Чрез анкетно проучване сред пациентите, е установено че пациентите лекувани с многоетапен метод съобщават по-често за постоперативна болка.

Потвърдено е значението на обработката на кореновия канал и иригацията за редуциране на патогенните микроорганизми.

E. faecalis е изолиран преобладаващо при анализа на микробиологичните проби във всички задачи, но не става ясно от какви случаи - на първично лечение или прелекуване.

Постигната е успеваемост в 95% при едноетапното лечение.

Потвърждава се благоприятното повлияване на периапикалното изменение след прилагане на калциев хидроксид като интраканален медикамент при многоетапното лечение.

Установено е, че многоетапното лечение без интраканален медикамент не води до задоволителни резултати при оценка на редуцията на размера на периапикалното изменение.

Установено е, че използването на 2% хлорхексидин като ендодонтски иригант чрез допълнителна активация с ултразвук води до задоволителна редукция на размера на периапикалната лезия.

Въз основа на цялостната разработка са формулирани 2 приноса с оригинален характер и 3 приноса с потвърдителен характер. Вторият принос с оригинален характер представя общо известен факт и не го приемам за такъв. Може да се отнесе към приноси с потвърдителен характер.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Представени са в електронен вид 3 пълнотекстови научни публикации във връзка с дисертационния труд в български издания. При всички от тях докторантката е първи автор.

Д-р Деница Занева-Христова е представила и 2 научни съобщения на национални форуми.

Смятам, че дисертационният труд и неговите приноси са лично дело на докторантката, извършени под ръководството на нейния научен ръководител.

Забележки към представения дисертационен труд:

Литературният обзор е структуриран на база твърдения и резултати от различни автори чрез библиографско изброяване. Би трябвало да съдържа по-аналитичен подход.

Направеното обсъждане спрямо други подобни изследвания е недостатъчно и то варира от половин страница по задачи 1, 4, 5 до страница и половина по задачи 2 и 3. Така сумарно обсъждането на резултатите по всичките 5 задачи излиза около 4,5 страници.

За по-прецизно и задълбочено анализиране на лечението на хроничните периодонтити от значение е дали се провежда първично лечение или прелекуване (от значение е за микробиологичните изследвания, както и за почистването и оформянето на кореновите канали). Това не е конкретизирано в дисертационния труд.

Въпреки така представените забележки, извършена е достатъчно по обем клинична работа и е направена съпоставка между лечението в едно посещение и в повече посещения.

Материалът е достатъчен за разработката на дисертационния труд и изпълнението на поставената цел.

7. Автореферат

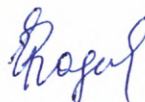
Авторефератът е представен на 68 страници и включва 5 таблици и 84 фигури. Авторефератът по съдържание отговаря на изискванията на Правилника на МУ-Варна и изчерпателно отразява получените резултати.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С настоящата рецензия давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на д-р Деница Георгиева Занева-Христова в докторска програма по Терапевтична дентална медицина.

14. 08. 2021 г.

Изготвил рецензията:

(доц. д-р Елка Радева, дм)